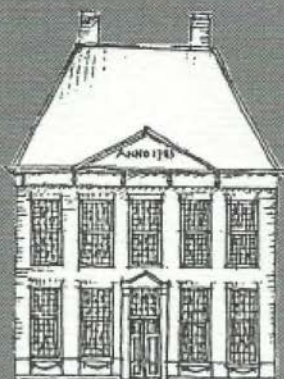

't inschrien

zesentwintigste jaargang nr. 4, september 1994

kwartaaluitgave van de

VERENIGING OUDHEIDKAMER TWENTE

't inschrien

ISSN 0166-3984

Een inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard.

Copij zenden aan:

M. Paskamp-van Santen, Vleerhoeksweg 13, 7663 TK Mander.
Tel. 05418-80470

Redactie: A.J. Brunt, Delden
H.H. Hagens, Almelo
H.A. Kleerebezem, Borne
J.J.H. Meijer, Hengelo
A.L.A. Wevers, Hengelo
M. Paskamp-van Santen, Mander, eindredacteur

Administratie:

Vereniging Oudheidkamer 'Twente'
Het Elderinkshuis
De Klomp 35, 7511 DG Enschede
Tel. 053-309114

Postrekening nr. 832196

Bank: Rabobank Enschede rek.nr. 39.68.90.229

t.n.v. de penningmeester van de Oudheidkamer 'Twente'.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar

Losse nummers f 5,- (exclusief verzendkosten)

Overname van de inhoud, in welke vorm dan ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie

HET ERVE EN GOED, LATER LANDGOED BAASDAM TE TUBBERGEN.

Inleiding.

Op 16 september 1968 maakte een grote brand een einde aan het bestaan van het historische en kapitale erve Baasdam, dat halverwege tussen Tubbergen en Reutum aan de Reutummerweg gelegen was. Van het hoofdgebouw met het 'veerkaante weerk', bleef niets meer over, terwijl de drie bijgebouwen gelukkig gespaard bleven'. Het hoofdgebouw werd in Saksische stijl herbouwd, maar is sindsdien niet meer bewoond. Van de betekenis van de naam Baasdam bestaan twee versies. Volgens de ene is 'Baas' een verbastering van het Germaanse woord 'banse', dat meestal betekent², terwijl 'dam' een wal is die als waterkering dienst doet³. De andere versie geeft aan dat de naam ontleend is aan de grote en hoge (baas = groot) landweerwal (= dam), die ten westen van het erve langs de Baasdammerbeek in zuidelijke richting loopt. Deze landweerwal zou als verdedigingswerk c.q. versterking van het erve gediend kunnen hebben⁴.

Het erve en goed Baasdam in de periode 1402-1803.

Het erve en goed Baasdam wordt voor het eerst in 1402 genoemd als Hendrik Splinter door Gijsbert graaf van Bronkhorst met dat erve en goed wordt beleend⁵. Negen jaar later behoorde het Baasdam aan Hendrik van Eschede, die er in 1411 mee werd beleend⁶. Van Eschede bezat toen ook de hof te Tubbergen, dat eveneens leenroerig was aan het huis Bronkhorst. In 1402 had het aan Badeken van Tubbergen toebehoord⁷. Na 1411 ressorteerde het Baasdam onder het goederenbezit van de hof te Tubbergen, later het huis de Eschede of de Eeshof, welke situatie ruim 476 jaar, dus tot en met het jaar 1887, zou voortduren.

Volgens het schattingsregister van Twente, in 1475 opgesteld door de bisschoppelijke rentmeester Roelof van Bevervoorde, was het erve Baasdam een kathe, een katerstede of kleine boerderij. Het werd toen aangeslagen voor 1½ Rijnse gulden⁸. De derde belening van Baasdam vond pas in 1481 plaats. Op 30 oktober van dat jaar ontving Johan II van Eschede, een kleinzoon van de hiervoor genoemde Hendrik, het erve in leen⁹. Zijn vader, Johan I, die tussen 1442 en 1476 in de stukken wordt vermeld, liet zich merkwaardigwijs niet belenen met het Baasdam, noch met de hof te Tubbergen¹⁰. Pas in 1476 wordt voor het eerst een persoon met de naam van het erve als familienaam genoemd. Ene Hermen te Baeseme kocht toen van Johan ten Middendorp het perceel 'de Getelermate' achter de 'Tubberger Loo'¹¹. Diezelfde Hermen, nu 'ten Baesdam' geheten, begaf zich in 1485, samen met zijn echtgenote Grete, in de horigheid van de kapel van Tubbergen¹². Na de dood van Johan II, kort na 7 april 1546¹³, ging het Baasdam naar zijn gelijknamige zoon. Omdat deze toen nog minderjarig was en in het buitenland

vertoefde, werd Johan III hiermee op 20 november 1548, onder hulderschap van zijn oom Herman ten Hamme, door Joost graaf van Bronkhorst beleend. Na het bereiken van zijn meerderjarigheid werd Johan III op 27 mei 1554 zelf met Baasdam beleend¹⁴. Johan III, die in 1576 één van de fundatoren van de parochiekerk van Tubbergen was¹⁵, werd in 1582, tijdens de Spaanse bezetting van Twente, geconfronteerd met de verwoesting van zijn huis en de confiscatie van zijn goederen. Van het erve Baasdam werd toen 4 mudde rogge door de Spaanse soldaten in beslag genomen. Johan III was reeds naar Coesfelt gevlucht. Twee jaar later kreeg hij een vrijgeleide om zich weer op het huis de Eeshof te kunnen vestigen en zelf over zijn goederen te beschikken¹⁶.

Pas in de jaren 1601 en 1602 komt er meer duidelijkheid omtrent de grootte van het erve en goed Baasdam. Dit bedroeg 11 mudde zaailand en 4 dagmaat grasland, waarvoor 5 gulden en 15 stuivers aan verponding betaald moest worden. De pacht werd in natura betaald en bedroeg 4 mudde rogge en 3 mudde boekweit¹⁷. Daarnaast bestond de veestapel uit 4 paarden, 10 varkens en 26 ymen (bijkorven), waarvoor 4 gulden, 10 stuivers en 16 penningen aan belasting moest worden betaald¹⁸.

Johan III overleed omstreeks 1603; zijn zoon en erfgenaam Floris was ruim 3 jaar bezitter van het Baasdam, waarmee hij op 3 september 1603 beleend werd¹⁹. De volgende belening met Baasdam vond plaats op 2 juni 1606 aan diens minderjarige zoon Johan IV uit zijn huwelijk met Elsebe Grubbe²⁰. Johan IV overleed in 1678²¹; zijn zoon Johan V verzuimde echter om zich binnen de gestelde termijn van een jaar na zijn vader's dood met het erve en goed Baasdam te laten belenen. Pas op 12 november 1681 was deze belening geschied²².

De pachter, die in 1682 met Wolter ten Baesdam aangeduid werd²³, had in 1675 op Baasdam geen enkele oven en slechts één vuurstede tot zijn beschikking²⁴. Hij en zijn echtgenote waren in het laatstgenoemde jaar de enige twee volwassen bewoners van het erve die hoofdgeld moesten betalen²⁵. Behalve aan pacht was Wolter jaarlijks een rente van 30 gulden uit het erve aan de heer tot de Eeshof verschuldigd. Deze rente werd op 29 november 1682 voor 500 gulden door Johan V van Eschede en zijn echtgenote aan Laurens Wijnties en Anna Gebbina Mettincks te Oldenzaal verkocht. Bij deze transactie was Wolter ten Baesdam ook aanwezig en moest beloven dat hij deze jaarlijkse rente voortaan aan de nieuwe eigenaars zou betalen²⁶. In de loop der jaren kreeg Wolter ten Baesdam problemen met het tijdig betalen van de pacht. In 1707 en 1708 werd door en namens Wolter Christoffel van Eschede, die sinds het overlijden van zijn vader Johan V in 1695 heer tot de Eeshof was, pandbeslag gelegd op de roerende goederen van de niet met name genoemde pachter, om hieruit de pachtachterstanden te kunnen verhalen²⁷.

In 1733 was ene Geert ten Baesdam pachter. In dat jaar had deze een

schuldbekentenis van 800 gulden aan zijn landheer afgegeven, waarvoor hij zijn eigen landerijen bij het erve Baesdam als onderpand had gesteld²⁸. Geert overleed vrij spoedig daarna, want in 1735 kreeg zijn zoon Wolter te kampen met een pandbeslag.

Naast de schulden aan Van Eschede waren er ook andere crediteuren, waaronder Veltjan te Fleringen die nog 20 gulden moest krijgen voor twee geleverde doodkisten.

Als voornaamste crediteur liet de heer tot de Eeshof Wolter's roerende goederen en het roggegewas publiekelijk veilen. De veiling vond op 18 april van dat jaar op het erve zelf plaats. Er waren 33 veilvercelen waaronder de hele veestapel, bestaande uit 3 paarden, 1 koe, 2 ossen, 2 kalveren, 25 schapen en 14 lammeren. Voorts kwamen het huisraad en het op het land staande roggegewas onder de hamer. De totale opbrengst bedroeg ruim 770 gulden, waarvan 754 gulden aan Van Eschede toekwam²⁹.

Ondanks alles bleef Wolter ten Baesdam als pachter het erve Baesdam bewonen. In 1748 treffen we hem en zijn vrouw Ale daar aan met hun drie kinderen Lutgert, Gerrit en Aleida, allen jonger dan 10 jaar. Bij hen in woonden de twee knechten Henric Vicarie en Jan de Scheper en de dienstmeid Willemtien Droste³⁰.

Na de dood van Wolter, tussen 1765 en 1767, ging de pacht over op zijn zoon Gerrit³¹. Op 13 juni 1769 huwde deze met de uit Vasse afkomstige Hendrica Vrielink in de r.k. kerk van Tubbergen. In 1795 bewoonden zij met nog vijf anderen het erve Baesdam³². Onder hen bevonden zich hun dochter Wilhelmina en haar 10 jaar oudere man Gerrit Boerrigter uit Reutum, waarmee zij op 19 januari 1790 op ruim 19-jarige leeftijd was gehuwd³³.

De veestapel was niet erg groot, in 1800 bleek deze slechts te bestaan uit 4 koeien en 2 kalveren³⁴. Maar Gerrit Baesdam moet goed geboerd hebben, want in 1802 kocht hij voor 300 gulden van Hendrik Lansink te Haarle een dagwerk hooiland, gelegen op de grens van de marken Tubbergen, Fleringen en Reutum³⁵.

In of reeds vóór 1810 zal de pacht van Gerrit Baesdam op zijn schoonzoon Gerrit Boerrigter zijn overgegaan, want op 29 januari van genoemd jaar stierf Gerrit Baesdam op 66-jarige leeftijd³⁶.

Op 5 februari 1769 overleed Wolter Christoffel van Eschede; zijn nalatenschap ging naar zijn oudste zoon Johan Otto Bernard³⁷.

In 1796 werd voor het laatst een Van Eschede landheer van het erve en goed Baesdam, want op 28 december van dat jaar stierf Johan Otto Bernard kinderloos. Zijn nalatenschap ging volgens zijn testament van 8 april 1795 naar zijn twee broers Adolf en Heidentrijk Ludwig. Het vruchtgebruik was voor zijn weduwe, Clementine Auguste von Hörde.

Bij de verdeling van de boedel had Heidentrijk Ludwig de goederen te Tubbergen verkregen³⁸; hij werd daarmee beleend op 13 maart 1797³⁹.

Het erve en goed Baasdam in de periode 1803-1887.

Reeds zes jaar later, op 9 december 1803, verkocht de ongehuwd gebleven landheer de blote eigendom van de Eeshof cum annexis aan zijn 13-jarige achterneef Theodor Adolf Joseph baron von Heyden, woonachtig op het huis 'Wohnung' te Nienborg in Westfalen⁴⁰. Het transport vond plaats op 30 december 1805 toen Von Heyden de koopsom had betaald; het vruchtgebruik bleef nog bij Clementine Auguste von Hörde⁴¹.

Het erve Baasdam wisselde op 6 september 1820 weer van eigenaar. Voor 60.000 gulden werd Maximilian von Bönninghausen de nieuwe eigenaar van het huis de Eeshof cum annexis⁴². Vergeleken met de andere erven en goederen van de Eeshof was Baasdam geen groot erve, want de pacht bedroeg in 1820 slechts 11 gulden. Daarbij moest de pachter Gerrit Boerrigter, in de wandeling Gerrit Baasdam genoemd, jaarlijks twee kippen leveren en enige hand- en spandiensten verrichten. Deze bestonden uit het maaien van gras en het hakken van hout bij het huis de Eeshof⁴³. In de loop van de jaren werd de pacht, die na de dood van Gerrit in 1827 door zijn zoon Herman was overgenomen, aangevuld met de jaarlijkse levering van 56 schepel rogge, 12 schepel boekweit en een varken⁴⁴.

Julius Egon von Heyden (1854 - 1925)

Intussen ging het erve Baasdam door het overlijden van jhr. Maximilian von Bönninghausen in 1822⁴⁵ naar zijn enige, minderjarige dochter jkvr. Anna Maria Hildegarda Elisabeth von Bönninghausen, voor wie haar oom jhr. Franz Egon von Bönninghausen als voogd en rentmeester optrad⁴⁶. Zij huwde in 1839 met Hubert von Heyden, een zoon van de hiervoor genoemde Theodor. Hierdoor kwam de Eeshof na 19 jaar terug in dit geslacht. Anna Maria Hildegarda overleed in 1843 in het Westfaalse Ahaus⁴⁷. Haar goederen vererfden op haar weduwnaar en hun twee minderjarige zoons Wennemar en Eduard⁴⁸.

De pachter Herman Baasdam bleef slechts 17 jaar op het erve Baasdam. Hij overleed in 1844⁴⁹

waarna zijn weduwe, Berendina Groothuis, de pacht overnam. Samen met haar inwonende en ongehuwd gebleven zwagers Hendrikus en Johannes Baasdam, van welke de laatstgenoemde doof was⁵⁰, bestierde ze het erve⁵¹. In 1867 ging de pacht van Berendina Groothuis over op haar zoon Albertus Gerardus Baasdam. De geldpacht werd toen met 48 gulden tot 59 gulden verhoogd, de pacht in natura bleef gelijk⁵². De reden voor die forse verhoging moet worden gezocht in de toename van de omvang van het erve en goed Baasdam. Bij de verdeling van de woeste gronden van de marke Tubbergen in 1855, hadden de Von Heydens, als eigenaars van vele gewaarde erven, daarvan een groot deel toebedeeld gekregen⁵³.

De familie Von Heyden bleek intussen grote moeite te hebben om haar financiën op orde te houden: alle goederen, waaronder dus ook het Baasdam, werden duchtig met hypotheek bezwaard⁵⁴. Wennemar von Heyden erfde de aandelen in het huis de Eeshof cum annexis van zijn broer Eduard en zijn vader Hubert, die respectievelijk in 1879 en 1881 stierven⁵⁵. Deze aandelen droeg hij in 1883 voor 46.000 gulden over aan zijn halfbroer Julius Egon von Heyden. Deze trad op mede namens zijn broers en zusters uit het tweede huwelijk van hun vader Hubert met jkvr. Clementine Maria Francisca von Bönninghausen⁵⁶. Op 7 juli 1887 ging men over tot de scheiding en deling van het complex de Eeshof. Terwijl het grootste deel daarvan naar Julius Egon ging, kreeg zijn jongste broer, de 22-jarige Menzo Christian Wennemar von

Erve Baasdam vóór de brand in 1968

Heyden uit Stad Delden, het erve en goed Baasdam en nog een perceel land toebedeeld. Dit bezit was in totaal ruim 64 hectare groot en bestond toen nog voor het grootste deel uit heidevelden en onontgonnen lage gronden. Het werd gewaardeerd op 10.560 gulden⁵⁷. Met deze scheiding en deling werd de historische band tussen het erve en goed Baasdam en het huis de Eeshof voorgoed verbroken.

Het erve en goed Baasdam in de periode 1887-1939.

Omstreeks deze tijd ging de pacht van het erve van Albertus Gerardus Baasdam over op de familie Lenferink, die er tot medio 1894 bleef wonen⁵⁸. Menzo verpachtte het erve en goed daarna aan Gerrit Versteeg uit Ambt Almelo, die er met zijn echtgenote Berendina Ulenreef en hun acht kinderen in juli van hetzelfde jaar neerstreek⁵⁹.

Menzo von Heyden, die achtereenvolgens te Stad Delden, Borne, Malang (Nederlands Oost-Indië), Brummen en 's-Gravenhage woonde, zette de financiële 'traditie' van zijn familie voort. Ook hij had veel moeite om zijn financiën op orde te houden met als gevolg dat hij tussen 1887 en 1905 het Baasdam maar liefst negen keer als onderpand voor zijn schulden moest stellen⁶⁰. In het laatstgenoemde jaar liet Menzo het Baasdam publiekelijk veilen. De veiling vond plaats op 13 en 27 september 1905 ten overstaan van de Vriezenveense notaris H. Lammerink in de herberg Nijhuis te Tubbergen. Koper werd de Enschedese textielabrikant Nicolaas Hermanus ter Kuile voor in totaal 9375 gulden⁶¹. De pachter Gerrit Versteeg kon met zijn gezin het Baasdam blijven bewonen⁶².

De nieuwe eigenaar liet het erve twee keer verbouwen, voor het eerst omstreeks 1907. Het sinds 1832 bestaande kadastrale nummer, sectie L nr. 792, werd toen gewijzigd in nr. 3635. De tweede verbouwing was omstreeks 1915 waarbij dat nummer, samen met het perceelsnummer 793, in nr. 3763 werd hernummerd⁶³. Tevens werd in 1907 begonnen met de ontginning van de tot het erve behorende heidevelden. Met een met 6 ossen bespannen meerscharige ploeg werden deze woeste gronden bewerkt en in cultuur gebracht⁶⁴. Zo werd de kiem gelegd van het latere landgoed Baasdam.

Op 8 maart 1915 stierf Nicolaas ter Kuile te Enschede⁶⁵. Doordat hij niet testamentair over zijn nalatenschap had beschikt, ging deze onverdeeld naar zijn zes kinderen.

Na ruim 35 jaar op Baasdam gewoond te hebben moest de pachter Gerrit Versteeg, inmiddels 77 jaar oud en weduwnaar, in 1931 de pacht overdragen aan Albertus Gast, afkomstig van het erve 't Klein Wierke onder Bornerbroek. De pachtsom bedroeg 120 gulden per jaar voor de eerste twee jaren, waarna deze verdubbeld werd. Onder de pacht waren, behalve het erve zelf, ook de ruim 21 hectare bouw- en weilanden begrepen⁶⁶.

De 'noabers' hielpen Albertus Gast en zijn echtgenote Hermina Kippers en hun drie zoons in de eerste helft van mei 1931 met de verhuizing naar

Baasdam⁶⁷. De pachter Gast werd in 1936 door de aandeelhouders Ter Kuile in staat gesteld zelf 5 hectare land van het erve aan te kopen⁶⁸. Twee van de zes aandeelhouders stierven kort na elkaar: Nicolaas jr. in 1936 en Cornelia in 1937. Het 1/6 deel van Nicolaas jr. in het Baasdam ging naar zijn weduwe en hun 6 kinderen⁶⁹, terwijl het aandeel van de ongehuwd gebleven Cornelia aan de overige aandeelhouders toeviel. Deze gaven in 1939 opdracht aan notaris J.F. Staverman te Tubbergen om het Baasdam openbaar te verkopen, hetgeen op 17 en 31 mei 1939 in hotel Hollink te Tubbergen geschiedde. Het ruim 57³/₄ ha grote erve en goed werd nu in 21 veelpercelen gesplitst. Het eerste perceel werd omschreven als het huis met de schuren, erf en tuin, enig grasland, houtwallen en opgaande bomen om het erve. De overige 20 percelen betroffen de gras- en bouwlanden en de bossen. De totale inzet bedroeg 49.191 gulden, waarvan 9328 gulden voor het eerste veelperceel.

Zowel de zittende pachter Albertus Gast als één van zijn zoons Albert, behoorden tot de inzetters en wel op enkele percelen bouw- en grasland. Toch zou het landgoed nagenoeg in tact blijven doordat het geheel, op een perceeltje hakhout na, voor 52.700 gulden door J. Vixseboxse, architect te

Almelo, gemijnd werd. Vixseboxse bleek echter namens de Almeloze textielfabrikant Egbert Gorter te zijn opgetreden. Het perceeltje hakhout ging voor 700 gulden naar de landbouwer J. Schröder te Tubbergen. Op 14 augustus daaropvolgend werd de volle koopsom door Gorter betaald, waarop het erve en goed op 1 september 1939 op zijn naam werd overgeschreven⁷⁰.

*Albertus Gerrit (roepnaam Gerrit) Gast
(1907 - 1988)*

Het erve en goed, en landgoed Baasdam sinds 1939.

De nieuwe eigenaar, Egbert Gorter, firmant van de textielfabriek H. Ten Cate Hzn & Co te Almelo (sinds 1952 Koninklijke Textielfabrieken Nijverdal-Ten Cate, na 1986 Koninklijke Fabrieken Nijverdal-Ten Cate)⁷¹, bracht de omvang van het erve en goed al gauw op ruim 68 hectare door ondermeer op

12 augustus 1939 van de zittende pachter Gast ruim 8¼ ha land aan te kopen. Deze aankoop omvatte dus ook de in 1936 van de familie Ter Kuile verworven landerijen, alsmede de in 1937 voor de zoon van Albertus Gast, Albert, gebouwde boerderij⁷². Dat erve, sindsdien ter onderscheiding van het eeuwenoude erve Baasdam aangeduid met 'Klein Baasdam', werd daarna tesamen met ruim 12 hectare bouw- en weiland verpacht aan Albert Gast⁷³. In hetzelfde jaar droeg de intussen 68-jarige Albertus Gast de pacht van het erve en goed 'Groot Baasdam' over aan een van zijn zoons, de 32-jarige Gerrit.

Egbert Gorter deed, met de hulp van de bekende tuin- en landschapsarchitect P.H. Watez (1871-1953)⁷⁴, erg veel aan de verfraaiing en beplanting van het landgoed. Naast landbouwgronden en weilanden bevatte het landgoed gemengde bossen, beuken- en larixbossen. Tijdens de eerste bezettingsjaren werd op een laag en nat gedeelte van het landgoed door de arbeiders uit de textielfabriek van H. Ten Cate Hzn. te Almelo een vijver gegraven, deel uitmakend van het Watez-ontwerp. Omdat hiermee tewerkstelling van de arbeiders in Duitsland vooralsnog kon worden voorkomen, werd de vijver groter dan de bedoeling was. Voorts werd omstreeks 1941 in het bos aan de overkant van het erve 'Groot Baasdam' een zomerhuisje gebouwd⁷⁵.

In de jaren 1946 en 1947 werd het kadastrale nummer van het erve 'Groot

Baasdam' uit 1915, te weten L. nr. 3763, achtereenvolgens gewijzigd in L. nr. 4457 en L. nr. 4528⁷⁶. Met uitzondering van ruim 20 hectare werd het complex op 20 augustus 1949 officieel aangemerkt als een landgoed, zoals bedoeld in artikel 9bis van de Natuurschoonwet van 1928 en derhalve voor wandelaars opengesteld⁷⁷. Spoedig daarop kwam J. Oude Engberink, plaatselijk beter bekend als 'Kapsjan', als boswachter bij Egbert Gorter in dienst. Voor hem en zijn gezin werd in 1950 op het landgoed een (witte) boswachterswoning gebouwd⁷⁸.

Door het overlijden van Egbert Gorter, ten gevolge van een verkeersongeluk bij Deurningen op 1 februari 1956, ging zijn nalatenschap, waaronder het ruim 70 hectare grote landgoed Baas-

Egbert Gorter (1902 - 1956)

dam, naar zijn vijf kinderen. Zijn weduwe, Caroline Waller, met wie hij in 1931 was gehuwd⁷⁹, kreeg het volle vruchtgebruik⁸⁰. Tot de boedel behoorde, naast het Baasdam, ook het 600 hectare grote landgoed Welna onder Epe op de Veluwe. In 1955 kwam dat in een gelijknamige vennootschap ondergebrachte landgoed door het overlijden van Maria Johanna Ursinus ten Cate (1870-1955), weduwe van de Almelose assuradeur mr. Egbert Barend Bavink ten Cate (1868-1927)⁸¹, toe aan de erfgenamen van haar zuster Julia ten Cate (1866-1937). Zij was gehuwd met de Inspecteur der Registratie en Domeinen, Folkert Oene Gorter (1856-1920)⁸². Eén van de erfgenamen was Egbert Gorter. Hij kocht van de mede-eigenaren hun aandeel in het landgoed en werd nog vóór zijn dood in 1956 de enige eigenaar⁸³.

De boerderij 'Klein Baasdam' met ruim drie hectare bouw- en weiland en een 3/4 hectare groot perceel bouwland werden op 15 mei 1968 respectievelijk aan de zittende pachter Albert Gast en zijn zoon Jan verkocht⁸⁴.

In de nacht van 16 op 17 september 1968 onstond er brand op de hooizolder van de boerderij Baasdam. Brandweer en politie konden vrijwel niets meer uitrichten. Door de zeer snel om zich heen grijpende vlammen konden de bewoners Gerrit Gast, zijn echtgenote Gerritdina Bernardina Nijrees en de hoog-

Erve Baasdam kort na de brand

bejaarde vader Albertus Gast zich ternauwernood redden. Het hoofdgebouw brandde geheel af. De oorzaak van de brand kon niet achterhaald worden. De familie Gast werd ondergebracht in het zomerhuis van de familie Gorter, gelegen aan de overkant van het afgebrande erve⁶⁵.

Uit de puinhopen verrees in 1969, naar een ontwerp van het architectenbureau Morsink B.V. te Ootmarsum, een nieuwe schuur in zogenaamde Saksische stijl. Deze wordt 'de Nieuwe Schuur' genoemd en als opslagplaats voor voornamelijk meubels gebruikt. Voorts werden in de jaren 1969-1970 nog andere bouwwerkzaamheden op het landgoed verricht. Ten eerste werd op de es achter de beboste wal, niet ver van de plek waar op 6 maart 1944 een Amerikaanse bommenwerper neerstortte⁶⁶, een bijzonder fraaie bungalow gebouwd naar ontwerp van de Almelose architect Jan van Elsberg⁶⁷. De eerste steen werd gelegd door boswachter J. Oude Engberink. Voorts werd aan de paardenschuur een koeienstal gebouwd en tot slot kwam de bouw van een huisje bij de vijver, het 'vijverhuisje', gereed. In de loop van de jaren werd de varkensschuur, één van de drie oude schuren, gerestoureerd.

Gerrit Gast bleef tot en met 1980 pachter van de schuren en de 21 hectare esgrond. Van 1980 tot en met 1986, twee jaar vòòr zijn overlijden in 1988, kon hij als waardsman 8 hectare esgrond blijven pachten. Daarna werden deze landerijen voor het inscharen van vee in eigen beheer genomen.

De weduwe van Egbert Gorter, Caroline Waller, die in 1957 met de Commissaris der Koningin in Gelderland, mr. Hugo Willebrord Bloemers hertrouwd was⁶⁸, overleed op 7 juni 1979. Haar 5 kinderen, Folkert Oene, Henriëtte, Wendela, Oene Oeds en Ida werden gezamenlijk eigenaren van het landgoed Baasdam. Doch niet voor lang, want ze besloten het landgoed met het zomerhuis, de boswachterswoning, het vijverhuisje en de bungalow in de besloten vennootschap 'Landgoed Welna B.V.' op te nemen, hetgeen op 22 september 1981 geschiedde.

Bij deze transactie was de 'Nieuwe Schuur' niet inbegrepen. Deze was reeds eigendom van de oudste van de vijf eigenaren, ir. Folkert Oene Gorter, sinds 15 augustus 1979 lid van de Raad van Bestuur van de Koninklijke Textiel-fabrieken Nijverdal-Ten Cate N.V.

De drie nabijgelegen schuren - de varkensschuur, de kapschuur en de koeien-/paardenschuur - werden voorjaar 1982 ook zijn eigendom⁶⁹.

Na het overlijden van ir. F.O. Gorter op 50-jarige leeftijd in de zomer van 1982 gingen de 'Nieuwe Schuur', de andere drie schuren benevens zijn aandelen in het landgoed Baasdam naar zijn drie kinderen Patricia, Egbert en Cathelijne. Het vruchtgebruik kwam toe aan zijn weduwe, Johanna Catalina Berdenis van Berlekom. De overige aandelen bleven berusten bij de andere nog in leven zijnde kinderen van Egbert Gorter en Caroline Waller. Ter herinnering aan het feit, dat in 1989 het landgoed een halve eeuw in bezit van de familie was, werd op 26 augustus bij de vijver een boom, een 'Meta Sequoia' geplant, waarvoor

een paaltje met een plaat met inscriptie werd geplaatst.

In 1991 werd het besluit genomen om het landgoed Baasdam van 'Landgoed Welna B.V.' te verkopen aan de directe erfgenamen van ir. F.O. Gorter, met name zijn weduwe en haar drie kinderen, die het in een besloten vennootschap wilden onderbrengen. Na de oprichting van de vennootschap 'Landgoed Baasdam B.V.' - hoe kan het ook anders - op 29 september 1992 kon het ruim 63 hectare grote landgoed, dat 31 ha bos en 29 ha landbouwgrond omvat, op 5 april 1993 ten overstaan van notaris mr. H.M. Lambrechtsen te Almelo van 'Landgoed Welna B.V.' naar de nieuwe vennootschap overgeheveld worden. Met de nieuwe vennootschap blijft de eeuwenoude naam van het niet meer bestaande erve Baasdam alsnog voortleven en is de toekomst van het landgoed (voorlopig) gewaarborgd.

ir. Folkert Oene Gorter (1932 - 1982)

J.H. Wigger

Noten

Gaarne wil ik mijn hartelijke dank betuigen aan mevrouw J.C. Gorter-Berdenis van Berlekom voor haar medewerking aan het artikel. Voorts dank ik wijlen mevrouw G.B. Gast-Nijrees (1920-1990), de heer J. Gast en zijn moeder mevr. J.H. Gast-Hondebrink, en mevr. Oude Engberink, allen te Tubbergen, heel hartelijk voor hun mondelinge informatie.

1. **Dagblad van het Oosten en Twentsche Courant**, d.d. 17 september 1968. G.J. Eshuis, "t Erve Baasdam wordt al in 1475 genoemd" in: **Dagblad van het Oosten**, d.d. 20 september 1968.
2. B.J. Hekket, **Oost Nederlandse Familienamen, hun ontstaan en hun betekenis** (Enschede, 1975), p. 30 [Baasdam] en p. 118 [Pasteuning].
3. *Ibidem*, p. 46 [Ten Dam(me)].
4. Eshuis, a.w. Zie meer over landweerwallen als verdedigingswerken c.q. versterkingen in L.H.M. Olde Meierink, **Monumenten van Losser, deel 1** (Losser, 1980), p. 83-123, i.h.b. 84-114.

- 5/6/7 A.P. van Schilfgaarde, **De Graven van Limburg Stirum in Gelderland en de geschiedenis hunner bezittingen, deel III, derde stuk, Leenregisters** (Assen, 1961), p. 41. Ibidem, p. 41. Ibidem, p. 40.
8. A.L. Hulshoff, **Het Schattingsregister van Twente van 1475**, (Zwolle, 1953), p. 8.
9. Van Schilfgaarde, a.w., p. 40-41 en R.E. Hattink, 'Geslachtkundige Aanteekeningen Eschede', in **Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel**, 3 (2e serie) (1901), p. 35-53, i.h.b. p. 43.
10. Hattink, a.w., p. 40-43.
11. J.A. ten Cate, **Het archief van Vergadering en Convent te Albergen**, ('s-Gravenhage, 1961), regestnr. 434 (1476). Zie voor dat perceel ook reg.nr. 270 (1452), en voor Hermen ten Baesdam reg.nrs. 488 (1482) en 511 (1485).
12. Rijksarchief in Overijssel, Zwolle, (voortaan RAO), Huisarchief Herinckhave, inv.nr. 505.
13. Hattink, a.w., p. 43.
14. Van Schilfgaarde, a.w., p. 40 (1548) en 41 (1554).
15. **RAO, Huisarchief Herinckhave, inv.nr. 491.**
16. **L. van Hasselt, 'De rekeningen der confiscatiën in Salland en Twenthe' in: Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel**, 12 (1898), p. 169-305, i.h.b. 245-246.
17. RAO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 2456 (Verpondingsregister Twente, 1601).
18. RAO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 2604 (Register op het paardengeld 1602)
19. Van Schilfgaarde, a.w., p. 40-41, en Hattink, a.w. p. 45.
20. Hattink, a.w. p. 46. Toen hij meerderjarig werd, werd hij op 19 november 1626 alsnog opnieuw met Baesdam beleend. (vgl. Van Schilfgaarde, a.w., p. 41)
21. Hattink, a.w., p. 46.
22. Van Schilfgaarde, a.w., p. 41.
23. RAO, Rechterlijk Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 2, p. 28-29 (d.d. 29 november 1682).
- 24/25 RAO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nrs. 2568 (Vuurstedengeld Twente, 1675). Ibidem, inv.nr. 2581 (Hoofdgeld Twente 1675).
26. RAO, Rechterlijk Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 2, p. 28-29 (d.d. 29 november 1682).
27. RAO, Rechterlijk Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 30 (d.d. 13 juli 1707 en 7 maart 1708). Afgaande op de doop- en trouwboeken van Tubbergen zal die pachter Geert ten Baesdam zijn, die op 12 november 1703 met Alejdis van de Molle (of Coldemolle) gehuwd was. In 1706 kregen ze een zoon Wolter, die op 29 maart 1706 gedoopt werd.
- 28/29 RAO, Rechterlijk Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 5, p. 212-213 (d.d. 28 januari 1733). RAO, Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 65 (d.d. 18 april 1735).
- 30/31/32 RAO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 2195. (Volkstelling Twente, 1748). RAO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nrs. 2692 en 2695 (Registers Hoofdgeld Twente 1765 en 1767). RAO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 5357, Volkstelling Twente, 1795) RAO, Doop- trouw- en begraafboeken Tubbergen, inv.nr. 459B, p. 85.
33. RAO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 5665.
34. RAO, Rechterlijk Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 72 (50e penning), d.d. 9 maart 1802.
35. RAO, Doop- trouw- en begraafboeken Denekamp/Ootmarsum, inv.nr. 113. (d.d. 30 januari 1810).
36. Hattink, a.w., p. 50. Johan Otto Bernard von Eschede werd daarmee pas op 7 februari 1771 beleend, vgl. Van Schilfgaarde, a.w.

37. RAO, Rechterlijk Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 17, fol. 389-392 (d.d. 8 april 1795) en inv.nr. 72 (50e penning), p. 86-87 (d.d. 19 februari 1797)
38. Van Schilfgaarde, a.w. p. 41. Dit was de laatste belening van het erve en goed Baasdam, aangezien het leenstelsel in 1798 definitief werd afgeschaft.
39. RAO, Rechterlijk Archief Landgericht Ootmarsum, inv.nr. 13. p. 119 (d.d. 9-12-1803).
40. RAO, Notarissen in Overijssel, inv.nr. 4033, akte nr. 510.
41. RAO, Huisarchief Herinckhave, inv.nr. 192.
42. RAO, Collectie Xeroxen, nr. 1010. (Pachtboek van het huis de Eeshof, 1839-1858, folio 49.
43. Nederland's Adelsboek, 1940, p. 382. Hij stierf op 31 oktober 1822. Op 14 juni 1822 werd hij opgenomen in de Nederlandse adel met het predikaat van jonkheer.
44. RAO, Huisarchief Herinckhave, inv.nr. 191.
45. **Nederland's Adelsboek**, 1940, p. 382.
46. Gemeentearchief Tubbergen (GA Tubbergen), doos 341, mapnr. 10. Volgens het hierin bevindende afschrift van de huwelijksvoorwaarden van 9 februari 1839 was dat zo bepaald.
47. RAO, Burgerlijke Stand Gemeente Tubbergen, Register van Overlijden, 1844, akte nr. 77.
48. RAO, Archief Gedeputeerde Staten van Overijssel, 1814-1831, inv.nr. F 483 (Verb. GS, 3e divisie, 22 april 1829, nr. 1).
49. GA Tubbergen, Bevolkingswijkboek, 1850-1860, wijk B nr. 10.
50. RAO, Collectie Xeroxen, nr. 1011. (Pachtboek van het huis de Eeshof, 1881-1883, (met gegevens over de data van de pachtcontracten in de jaren vòòr 1880), folio 3.
51. RAO, Kadaster, Kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 86, aktenr. 5.
52. RAO, Kadaster kantoor Almelo, Register van Inschrijving van Hypotheekrechten, deel 47, akte nrs. 29 en 103, deel 48, akte nrs. 174 en 199, deel 49, akte nrs. 16, 20 en 214, deel 50, akte nr. 147, deel 51, akte nr. 82 en deel 56, akte nr. 27.
53. RAO, Memories van Successie, Kantoor Almelo, inv.nrs. 128 (reg. IV-nr. 4/3529) en 131 (reg. IV-nr. 4/5571).
- 54/55. RAO, Kadaster kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 251, akte nr. 118.
56. RAO, Kadaster kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 280, akte nr. 18.
57. GA Tubbergen, Bevolkingswijkboek 1880-1890, Wijk B, nr. 10.
58. GA Tubbergen, Bevolkingswijkboek A-C, 1890-1900, Wijk B nr. 10.
59. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Register van Inschrijving van Hypotheekrechten, deel 56, akte nr. 207, deel 59, akte nrs. 51 en 177, deel 69, akte nr. 180, deel 73, akte nr. 18, deel 76, akte nr. 90, deel 79, akte nr. 108, deel 105, akte nr. 31 en deel 114, akte nr. 93.
60. RAO, Kadaster kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 427, akte nr. 54. De mededeling van vader en zoon G.J. ter Kuile in hun publicatie Familie Ter Kuile (Leiden, 1926), p. 26, dat Cornelia Wilhelmina ter Kuile (1862-1937), dochter van Nicolaas Hermanus ter Kuile, door koop in 1898 eigenares van het erve en goed Baasdam werd, moet dan ook als onjuist geacht worden.
61. GA Tubbergen, Bevolkingswijkboek A-C 1900-1910, Wijk B, nr. 10.
62. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Registers nr. 69a, inv.nr. 49 (Register van aanwijzing der kadastrale percelen van de Gemeente Tubbergen, sectie K en L.).
63. Eshuis, a.w.
64. Nederlands Patriciaat (60e jrg), 1974, p. 274.
65. Eshuis, a.w.
66. GA Tubbergen, Bevolkingswijkboek A-C, 1923-1939, Wijk B nr. 30. Op 8 mei 1931 werden ze in de gemeente Tubbergen ingeschreven. Volgens één van de drie zoons van Albertus Gast, Gerrit Albertus Gast (1911-1988), kreeg zijn familie veel hulp van de 'noabers' bij de verhuizing. Zie ook: Eshuis, a.w.

66. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 920, akte nr. 61, deel 932, akte nr. 50 en deel 933, akte nr. 135.
67. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 929, akte nr. 98. Op 27 oktober 1936 vond de scheiding en deling van zijn nalatenschap plaats en aan zijn weduwe en hun 6 kinderen werden respectievelijk het 5/14 deel en 9/14 deel in het 1/6 deel in het erve en goed Baasdam toegeedeeld.
68. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 982, akte nrs. 75 en 76. Volgens Mevrouw J.C. Gorter-Berdenis van Berlekom te Tubbergen was 14 augustus 1939 de koopdatum!
69. Zie over de rol van Egbert Gorter in de fabriek H. ten Cate Hzn, na de fusie met K.S.W. in 1952 Nijverdal ten Cate in: J.L. de Jager, De draad van de toekomst. Opkomst, tegenslag en voorspoed van Koninklijke Nijverdal ten Cate 1945-1990 (Zutphen, 1991), en G.J. ter Kuile jr., 'Geschiedenis van een Overijsselse textielfabriek: H. ten Cate Hzn. te Almelo' (niet gepubliceerd, c. 1960) [Aanwezig in de bibliotheek van het RAO onder nr. B 97]
70. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 981, akte nr. 83.
71. Het erve 'Klein Baasdam' is gelegen aan de Reutummerweg 48.
72. Zie over P.H. Watez (1871-1953) in o.a.: J.W. van Beusekom, 'Beknopt overzicht van de ontwikkeling in de tuin- en landschapsarchitectuur in Twente in de periode 1850-1940' in: Tuinjournaal, 8e jrg. (1991), nr. 3 (oktober), Amsterdam, p. 25-33, i.h.b. p. 26.
73. Dat zomerhuis is gelegen aan de Reutummerweg 38. Bij de bouw is gebruik gemaakt van het materiaal afkomstig van een huisje bij het riviertje de Dinkel in De Lutte.
74. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, register 69a, deel 130.
75. RAO, Kadaster, kantoor Almelo, Staat 73 (dienstjaar 1950), nr. 120. (besluit van 20 augustus 1949 en ingeschreven op 20 oktober 1949), en Register van Overschrijvingen, deel 1534, akte nr. 15.
76. De boswachterswoning is gelegen aan de Reutummerweg 45.
77. Nederlands Patriciaat, deel 45 (1959), p. 369.
78. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 1534, aktenr. 15.
79. Zie voor de genealogische gegevens van het echtpaar Bavink Ten Cate-Ten Cate in: W.E.M. Ten Cate, De Almelose tak van de (van oorsprong doopsgezinde) familie Ten Cate uit Borne (Maasland, 1991), p. 259 (foto) en 260.
80. Zie voor de genealogische gegevens over het echtpaar Gorter-Ten Cate in Ten Cate, a.w., p. 259.
81. Zie meer over dat landgoed in: H. Gorter, Landgoed Welna, een bos met een verleden, (Epe, 1990).
82. RAO, Kadaster Kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 1616, aktenr. 156.
83. Dagblad Twentsche Courant en Dagblad van het Oosten, d.d. 17 september 1968.
84. Martin Klaassen, Zij kwamen bij dag en bij nacht, de luchtoorlog boven Noord-Oost Twente 1940-1945 (Albergen, 1990), 85-101.
85. Zie ook Everhard Jans, 'Architect Jan van Elsberg' in Jaarboek Twente 1991, p. 125-130, i.h.b. 129.
86. Nederlands Patriciaat, deel 45 (1959), p. 369.
87. RAO, Kadaster, kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 4041, akte nr. 71. Zie over ir. F.O. Gorter (1932-1982) ook Jager, a.w.
88. RAO, Kadaster, kantoor Almelo, Register van Overschrijvingen, deel 4041, akte nr. 71. Zie over ir. F.O. Gorter (1932-1982) ook Jager, a.w.

Nen auteur, den ik a heb citeerd is Verdenius: 'De laatste sporen van - du - in Noord-Holland' in: De Nieuwe Taalgids 1942 (deel 3). t Rowwe, geminachte 'du' is in de ierste helft van de 17e eeuw in Amsterdam zoawat vot. In Niedorp (tusschen Hoorn en Medemblik) wördt in n verhaal 'Dou schelm, waerom hebt stouse hier gebracht' gebroekt. Meer as 100 joar later kenn Marken t nog, getuge nen brief: 'Dou zietste er grouwelijk zondig uit'.

Ne getugenis oet de 19e eeuw: Winkler schrif, dat t gebroek van 'doe' en 'dou' in t Kolhorns (bie Schagen) nog nich helemoal is oetstöarvn. Der was zölfes nog verschil in gebroek: 'doe' tegn wel ze estimeern en 'dou' tegn geliekn en mindern.

Nen neien auteur: P.C. Paardekooper in 'Aanspreekvormsystemen in mnl. taal en tekst' in De Nieuwe Taalgids 1969'. In t Limburgs is de vertrouwelikhedsvorm 'doe' en beleefdheidsvorm 'geer', dat ok de meervoldsvorm is; te vergeliekn met t Rossums 'doe' (= jij), 'ie' (= u en jullie) en datzölfde tref ie ok an in t Grönning. t Freas hef as vertrouwde ansprekking 'dou' en beleefd is 'jo'; tweede persoonsmeervold is 'jimme'. Paardekooper stelt, dat ie in t algemeen van t Middelnederlands zegn dörf: 'doe' = jij vertrouwelik en 'gi' = u en jullie. 't Valt op, dat ie dat systeem in bovngeneumde dialekt: Limburgs, Grönning, Oost-Nederlaands, nog antreft. Ok in t Fraans 'tu' = jij en 'vous' = u en jullie.

Jo Daan, den ondergetekende kent as ne sympathieke vrouw met hert vuur t dialekt, zeg in t artikel 'u en je' in 'Taal en Tongval 1978' en doarbie haalt ze Van Haeringen an: "Ze nemt an, dat 'gij/ge' in t noordn, met name in Hollaand, wör tot 'jij/je' as gevolg van ne algemene klaankwiegizing. An t eand van de 16e eeuw was 'du' verolderd; 'gij/ge' wör gebroekt vuur t meervold en beleefde oetsproak (pluralis reverentiae, zee deel 7) en no koump dus 'jij/je' vuur t enkelvoud vertrouwelikhedsvorm en bie 'gij/ge' meervold en beleefdheidsvorm koump 'UE' (Uwe Edelheid)."

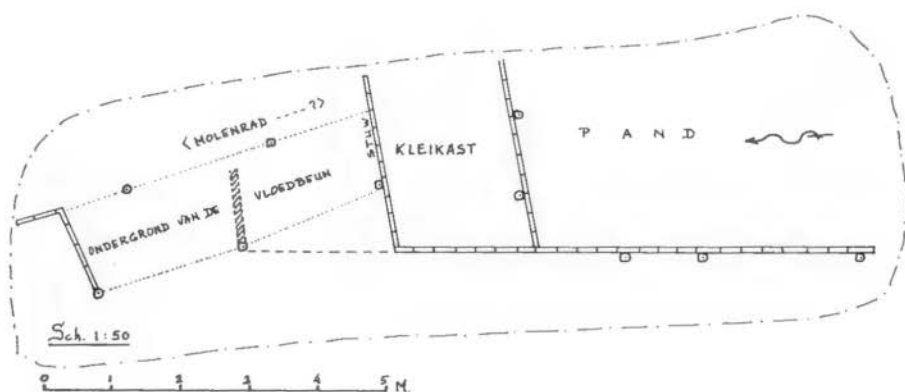
Wie hebt t vaak had owwer t achteroetgoan van 'doe'. In mien dialekt wördt t volop gebroekt. In de volgende en misschien leste oflewering wil ik n verslag gevn van t ansprekn van de medemeans in heel Twente. In deel 1 heb ik n heer A. Agterbos anhaald. Ik wil probeern via heemkunde- of aanverwante vereniging of persoonn heel Twente in kaart te brengen, wat betreft t ansprekn van mekaar vrower en no. Ik wet, dat t onderzoek nich makkelijk zal wezn.

Een onderzoeksthema is: welke vorm at ze gebroekt of gebroekt hebt: doe, dow (ierste naamval), die, di-j, diej (4e naamval), ie, i-j, iej (ierste naamval) en oe, oew, ow (4e naamval).

n Aander onderzoeksthema is: in welke umstandigheeden gebroekt ze in t Nederlands 'jij' en in welke 'u', met andere woorden, wördt t Nederlands beïnvloed duur t Twents?

Wördt vervolgd

H. Engelbertink

(tekening H. Hagens)

Planken beschoeiing en de 'kleikast', november 1992 (foto H. Hagens)

EEN MOLENOFGRAVING TE RIJSSSEN (Ov.) NOVEMBER 1992

Geschiedenis

Met als oudste vermelding het jaar 1381, stond tot ongeveer 1825 een watermolen - Die watermoele te Rüsenen - aan de Molenbeek, tegen de noordoosthoek van Rijssen, even boven het punt waar deze beek noordoostwaarts afbuigt. Met enkele andere Rijssense goederen behoorde de molen tot het bezit (de 'lenen' of 'leengoederen') van de Heerlijkheid Almelo¹). Nog in 1824 werd de molen uit deze leenbezittingen verkocht door Jacob Slaghekke aan Hendrikus Tusveld van Boxel²). De molen moet meteen daarna zijn afgebroken. Het (molen)perceel op het kadastraal minuutplan, voor Rijssen getekend in 1825, wordt in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels omschreven als 'tuin, groot 0.72 are'. De Molenkolk bleef nog lang bestaan en bij name als zodanig bekend, liggend aan de straat 'De Watermolen', welke straat 'stroomopwaarts' richting N.S.-station overgaat in de Molenstalweg³). Betere herinnering aan een verdwenen watermolen is nauwelijks te bedenken.

Bodemvondsten

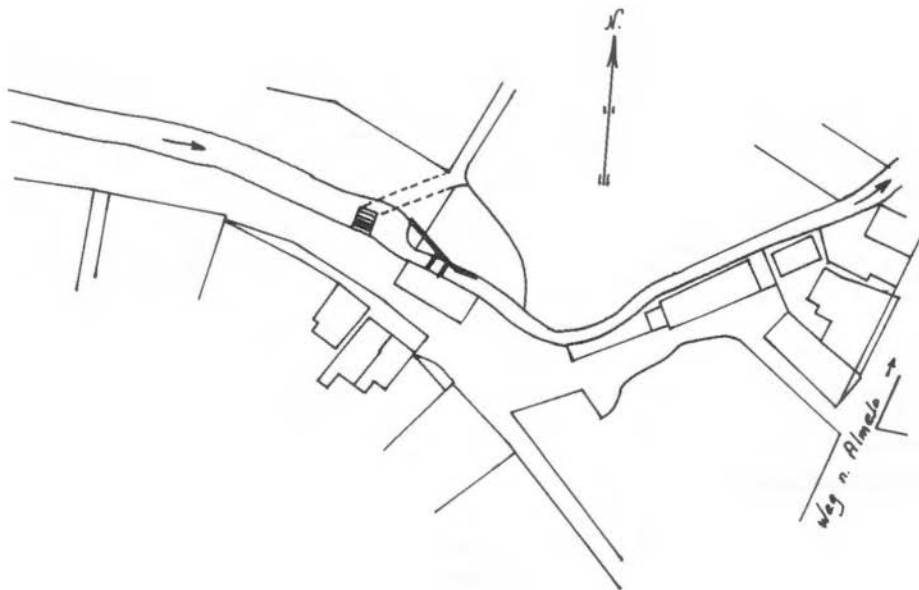
Begin deze eeuw werden op en nabij de oude molenplaats enkele grote koeltorens gebouwd voor de Jutefabriek van Ter Horst. Bij die gelegenheid kwamen funderingsresten van de molen en het stuwwerk tevoorschijn. Helaas is hiervan niets vastgelegd, alleen werden de palen en kadeplanken 'gekopt', om vervolgens te worden ondergebouwd en weggestopt. Gelukkig niet verwijderd!

Enkele jaren geleden brak men de koeltorens af en verdween ook het gehele reusachtige fabriekscomplex. Opnieuw kwamen nu de molenresten bloot te liggen. Gelukkig waren de mensen van de 'Oudheidkamer Riessen' alert en present; ze kregen bovendien de medewerking van de Gemeente. Van de eerste opgravingsronde, die in regen en modder plaats vond in de eerste week van november 1992, kon zo goed als alles worden vastgelegd (gemeten, getekend en gefotografeerd). Diepgaand onderzoek (letterlijk en figuurlijk) was wegens het steeds weer snel opkomende water onmogelijk. Er was niet tegen te pompen!

De vondst bestond uit een rij geheide planken ('schalen'), een kadebeschoeiing met een lengte van ongeveer 4.75 m. Langs de buitenzijde (de landzijde) werd deze geflankeerd door een drietal palen. Waarschijnlijk heeft over de koppen van deze palen een balk gelegen, waartegen de planken waren vastgetimmerd. Onder een hoek van ongeveer 95° stonden twee parallelle rijen planken aan het - stroomafwaarts gerekend - beneden-einde van de 'kade', op twee meter afstand van elkaar en 'verdwenen' onder

het wegdek. De door de 'kade' en de beide evenwijdige plankenrijen gevormde ruit bevatte veel puin, steenbrokken en leem. Het moet de 'kleikast' zijn geweest, die vóór de stuw lag en er voor zorgde, dat het water niet doorbrak en de stuw en molenfunderingen onderspoelde. Vanaf de benedenste dwarsrij liepen twee rijen palen schuin naar links. Hierover hebben wellicht de balken gelopen voor de liggers onder de houten stortvloer of 'vloedbeun'. Wegens het eerder genoemde 'koppen' van de palen en de planken kon geen oorspronkelijke hoogte worden vastgesteld.

De tweede ronde, waarnaar met spanning werd uitgezien, is de mist ingegaan. In de loop van 1993 werd het westelijk aangrenzende stuk grond, het oude wegdek van De Watermolen, verwijderd. Beloofd werd, dat leden van de Oudheidkamer Riessen de dag na dit werk konden komen waarnemen en eventueel graven. Toen ze kwamen, was alles alweer onder het zand verdwenen. Men moest genoegen nemen met van die losse opmerkingen als: 'Er waren weer wat palen' of 'er zat veel puin', met de verzekering, dat er niets bijzonders aan te zien was geweest. Zo gaat dat dan.

Bodemsporen ingetekend op de kadasterkaart (tekening H. Hagens)

Niettemin is het gevondene interessant genoeg om er een reconstructie aan te wagen. Het gevondene en getekende werd 'vastgemeten' aan bestaande punten en kon zo op de oude kadasterkaarten worden ingetekend. Het bleek wonderwel te kloppen. Het stuwwerk lag precies tegen het bovengenoemde perceel 'tuin' aan, waar eens de watermolen op had gestaan. De molen zelf is dus niet gevonden, de plaats is echter nauwkeurig bepaald. Het puin moet wel hiervan afkomstig zijn. Maar daar kun je natuurlijk weinig mee doen.

Een les hieruit: wees steeds alert, vertrouw nooit op 'toezeggingen'. Bouwers en aannemers hebben alleen maar belang bij doorwerken, opgravingen leveren verlies op. Toch is men verplicht, vondsten te melden aan bevoegde instanties en gelegenheid te geven tot onderzoek. En soms staat dan de dragline of de grijper ongeduldig dreigend boven je hoofd....

H. Hagens

Noten

- 1) Hagens, H., 'Molens Mulders Meesters', (Hengelo 1979), pag. 455-456
- 2) Rijksarchief in Overijssel te Zwolle, Hypothecaire Boekhouding 1811-1832, nr. 403
- 3) Een 'molenstal' is het beektraject bovenstrooms van de molen gelegen, soms verbreed, dat onderhevig is aan de werking van de molenstuw, en waarin het water dus wordt 'gestald', opgespaard. Dezelfde betekenis heeft 'molenpand'.

MEDEDELING VOOR HISTORIEVORSERS

Reactie van H. Boink (Gemeentearchief Denekamp)

(zie 't Inschrien 1994/3 p. 68)

De heer Hamers stelt dat de registers van de burgerlijke stand van Denekamp over 1819, het jaar waarin Denekamp als zelfstandige gemeente is gaan functioneren, niet aanwezig zijn in het gemeentelijk archief aldaar. Als voorbeeld haalt hij aan de geboorte-akte van de later bekend geworden kunstschilder J.B. Jongkind, geboren op 3 juni 1819 te Lattrop (gemeente Denekamp). Dat is evenwel niet juist. De registers van de burgerlijke stand van de gemeente Denekamp beginnen met het jaar 1819. Ook zit daarin de geboorteakte van J.B. Jongkind*.

Het kan zijn dat de heer Hamers doelt op vermelding in het doopregister van de Hervormde Kerk te Ootmarsum.

* De redactie ontving een kopie van de geboorteakte als bewijs.

Reactie (2) van F.L. Scholten te Apeldoorn

(Zie 't Inschrien 1994/3 p. 70-71)

Graag wil ik reageren op het weerwoord in 4 punten van de heer Olink in 't Inschrien van juli 1994 in verband met de erven Kleine en Grote Berenbroek.

Het blijft noodzakelijk, goed onderscheid te maken tussen een leenverhouding en horigheid. Het eerste regelde de verhouding tussen een leenman en zijn adellijke leenheer. De rechtspositie van de leenman leek op die van 'eigenaar onder voorwaarden' van het beleende goed'.

De horigheid echter regelde de verhouding tussen een leenman (of een vrij eigen - allodiale - eigenaar) en de horige boer op het erf. De leenheer stond daar buiten en ontving ook geen deel van de pacht, alleen een eenmalig 'heergewaad'.

Het gebruik door de heer Olink van de term 'leenhorigheid onder zijn punt 4 begrijp ik niet. Op de bladzijden 15 en 16 van het boek van Aalbers, waarnaar hij verwijst, staat dit begrip niet vermeld en ik ben het ook verder nooit tegengekomen. Op deze bladzijden gaat het wel over twee vormen van horigheid (binnen en buiten hofverband, beide met erfwinning), maar dit lijkt mij nog geen reden om voor de laatste vorm de term 'leenhorigheid' te introduceren.

Afgaande op de gegevens die ik nu heb, lijkt het mij dat erve Kleine Berenbroek door Van Loen aan de Proosdij van Deventer verkocht werd en dat hij het daarna mocht pachten tegen een jaarlijks geldbedrag. Uit een - inmiddels gevonden - artikel van Heringa² blijkt, dat een dergelijk goed een tijnsgoed werd genoemd. Tijnsrecht is een vorm van erfelijke verpachting door de eigenaar, onder bijzondere bepalingen, bedoeld om uit het goed inkomsten te trekken zonder het zelf te beheren. Helaas noemde de Proosdij dit ten onrechte een 'belening'. Dit is inderdaad verwarrend. Heringa concludeert, dat uitsluitend geestelijke instellingen (zoals de Proosdij!) zich vaak 'schuldig maakten' aan het 'misbruiken' van het woord belening voor goederen die naar hun aard tijnsgoederen waren. We zijn dus gewaarschuwd!

Heringa geeft de volgende verklaring voor de verschillen tussen geestelijke instellingen en adellijke leenheren. Adellijke leenheren wilden oorspronkelijk militaire ondersteuning door hun leenmannen. Geestelijke instellingen hadden echter niet in de eerste plaats militaire ondersteuning nodig, maar wilden uit de goederen waarvan zij de *eigenaar* waren, materiële inkomsten trekken. Adellijke leenheren wilden dergelijke inkomsten natuurlijk ook wel, maar zo werkte het 'zuivere' leenrecht niet; zij waren *geen eigenaar!*

Literatuur

1. Mensema A.J., 'Leenrepertorium Overstichtse-Overijsselse Leenprotocollen 1379-1805, Voorlopige inleiding', Rijksarchief in Overijssel, studiezaal 2, toegang 9.1, Zwolle.
2. Heringa E., 'Tijnsgoed-leengoed' in: De Nederlandsche Leeuw, (1935), kolom 206-210. Lezenswaardig!

School en schoolmeesters Mander/Vasse 1652-1925; voorafgegaan door een inleiding over oorsprong en ontwikkeling van het lager onderwijs.

Een welhaast volledige onderwijsgeschiedenis in 'kort bestek'... en dan niet van een provincie, streek of zelfs maar gemeente, maar van een deel van een gemeente. In dit geval is dat Tubbergen en wel over drie buurtschappen (voormalige marken) in die gemeente: Mander, Vasse en Hezingen. In een boekje daarover, van 96 bladzijden, moet wel meer aan de orde komen dan die drie 'marken' alleen. En dat is dan (zie de ondertiteling) ook het geval. Men zou op twee manieren een indeling kunnen aangeven:

1. een algemeen gedeelte (pag. 5-62), gebaseerd op uitgebreide literatuurstudie
2. een bijzonder gedeelte (pag. 63-95) gebaseerd op al even uitgebreid archiefonderzoek

Een andere mogelijkheid loopt iets vóór de grens van pag. 62/63 uit. Even eerder, namelijk op pag. 57, begint de blik van de auteur zich te richten op Twente tot vanaf pag. 63 de aandacht geheel op de drie marken wordt gericht.

Het boekje begint met een verhandeling over het vroegste, middeleeuwse onderwijs: de Domschool te Utrecht in de 7e en 8e eeuw, die aan het begin stond van de opkomst en ontwikkeling van het, geheel door de Kerk gestuurde, onderwijs in de Nederlanden, onderwijs in het Latijn, Bijbelkennis, kerkvaders en hun commentaren. Verder rekenkunde, meetkunde, astronomie, muziek enz. Eveneens voor het voetlicht treedt Karel de Grote, onvermoeid ijveraar voor onderwijsverbetering en stimulering in zijn gehele rijk. Vervolgens wordt de opkomst getekend van de stadsscholen waaruit later in veel gevallen de 'Latijnse scholen' ontstonden. We worden bepaald bij enkele Overijsselse Latijnse scholen (pag. 11-12) om vervolgens in een tocht door de tijd de ontwikkeling van het onderwijs in de 16e-18e eeuw mee te maken, een kennismaking met het ontstaan van 'lage'- of 'duytsche'- en van 'burger'-scholen, maar ook met de schoolcultuur, gesymboliseerd door strafwerktuigen als 'roede' en 'plak'. Vrij uitgebreid wordt ingegaan op de invloed van de Reformatie op het onderwijs vanaf de 16e eeuw. In twee hoofdstukken (pag. 17-36) lezen we over de 'hervorming' (in dubbele betekenis) van het onderwijs en maken we kennis met mannen als de uit Noord-Holland afkomstige Zwolse onderwijzer Willem Bartjens (wiens naam nu nog spreekwoordelijk is: iets 'volgens Bartjens' duldt geen tegenspraak!) en Diederick Adriaansz Valcooch uit Barsingerhorn. Zijn 'Regel der Duytsche Schoolmeesters' van 1591 was tot in de 19e eeuw in veel opzichten maatgevend. Nog in 1875 verscheen een (laatste) herdruk! Na een beschrijving van het schoolinterieur door de eeuwen heen belanden we in de 18e en de 19e eeuw. De onderwijshervormingen, allerlei nieuwe en voor die tijd vaak revolutionaire ideeën krijgen de aandacht. Zo ook de 'Tachtigjarige Schoolstrijd' (1840-1920) voor gelijkberechtiging van het bijzonder (RK en Protestants) met het Openbaar onderwijs. En met het aantreden van de eerste van overheidswege aangestelde onderwijsinspecteur David Wijnbeek, in 1814 voor de Latijnse scholen, in 1833 bovendien voor voor het lager en middelbaar onderwijs, stappen we Twente binnen en komen er niet meer uit. Een bloemlezing van Wijnbeeks rapporten uit 1840 geeft ons een beeld van de Twentse scholen in de stadjes en de dorpen en buurtschappen. Ter illustratie: in Tubbergen wilde de pastoor niet dat de kinderen op school zongen; het luidde veel te protestants! En van Enter heet het: „.....het zingen was liefelijk en het geheele onderwijs volmaakt klassikaal. Kortom, dit is een model voor alle dorpsscholen....”

De laatste twee hoofdstukken handelen uitsluitend over de school in Mander (1652-1803) en zijn opvolger te Vasse (1803-1925). Het zijn de boeiendste delen van het boekje.... men leze zelf. Even nog een kleine tip: het kanaal Almelo-Nordhorn bestond nog niet in 1837 (pag. 81). En wat de periode na 1925 betreft, in welk jaar voor Mander/Vasse/Hezinge in Mander eindelijk een eigen R.K. school verrees, doet de auteur alvast de suggestie, in 2000 de dan 75-jarige geschiedenis daarvan te beschrijven, wie dat dan ook zal doen.

H. H.

Paskamp-van Santen. M., *'School en schoolmeesters Mander/Vasse 1652-1925; voorafgegaan door een inleiding over oorsprong en ontwikkeling van het lager onderwijs'*, Uitgave: St. Historische Kring Vasse Mander Hezingen 1994. Prijs: f 12,50.

Nederlandse Watermolens in oude ansichten

Onlangs verscheen in de serie 'in oude ansichten', uitgegeven door de Europese Bibliotheek te Zaltbommel, het boekje: 'Nederlandse Watermolens'. De samenstellers zijn Hans Frieke, Herman Hagens en Ton Meesters, een trio dat elkaar in hun hartstocht voor watermolens heeft gevonden. Omdat de uitgave vooral bedoeld is als 'kijkboek', is de inleidende tekst zo beknopt mogelijk gehouden. Wie meer wil weten, wordt verwezen naar de lijst van geraadpleegde literatuur.

Nadat eerder al een aantal deeltjes over windmolens verscheen, werd het nu ook tijd eens aandacht te schenken aan de watermolens in ons land. Werkende windmolens treft men verspreid over heel Nederland aan, met de watermolens is dat anders gesteld. Die zijn nog uitsluitend te vinden in Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. En ook daar is het aantal molens dat ons rest een fractie van wat er oorspronkelijk moet zijn geweest. Onder het kopje 'Kwetsbaar' kan men lezen dat er de laatste jaren van de kant van monumentenorganisaties gelukkig meer belangstelling wordt getoond voor de watermolen. Constant liggen gevaren op de loer, die het voortbestaan van dit type molen bedreigen: het afsluiten of verleggen van de watertoevoer, het afbreken van sluizen of het simpel in de weg liggen. Een ander probleem is dat de watermolen in de loop van zijn bestaan vaak veranderingen heeft ondergaan, waarvan vooral in Limburg veel voorbeelden te zien zijn. Het gaande werk werd van gietijzer, er kwamen metalen schepraders en turbines. Het molenhuis werd aangepast aan de veranderde eisen, het verloor zijn vertrouwde aanzien en werd er vaak niet mooier op. Nu is men gauw geneigd bij restauratie van zo'n molen de oude situatie te herstellen. Het drietal pleit er echter sterk voor de bestaande situatie te zien als een moment in de ontwikkelingsgeschiedenis van de molen, die men als zodanig dient te bewaren. Na dit betoog wordt er 'Per provincie' enige informatie gegeven over het oorspronkelijk aantal molens, de verschillende typen, functie, ligging, reden van verdwijnen enz.

Van de ruim honderd ansichtkaarten, alle gedateerd vóór 1940 en de meeste tussen 1900 en 1910, zijn afkomstig uit de eigen collecties en voor het merendeel nog niet eerder als illustratie in een molenboek gebruikt. Ze zijn voorzien van informatieve onderschriften.

Een aanwinst voor de liefhebbers!

M.P.-v.S

Frieke, H., Herman Hagens en Ton Meesters, *'Nederlandse Watermolens in oude ansichten'*, Europese Bibliotheek (Zaltbommel 1994). ISBN 90 288 5816 4. Prijs f 32,50.

VERSCHENEN TIJDSCHRIFTEN

Na telefonisch overleg te raadplegen in de bibliotheek van de Oudheidkamer 'Twente'.

Aold Hoksebarge, 1994, no. 1.

Asbreuk, B.E., *In en om de boerderij, het jaar rond, door de eeuwen heen (IX)*, p. 1722-1724

Henkes, S., *Historie der kerken van Haaksbergen; Parochie H.H. Bonifacius en Gezellen (IV)*, p. 1725-1728

Asbroek W.E., ten,(t) en Overbeeke, J.G.L.,(t) *De erven Swerink in Brammelo (5)*, p. 1728-1729

Asbreuk, B.E., *Kerkhoven*, p. 1732-1733

Overbeeke J.G.L., *Notities uit het verleden; Veldwachters en straatjongens: het 'geurige bad'*, p. 1733-1734

Overbeeke J.G.L., *Grepen uit de Haaksbergse gerichtspocollon*, p. 1735-1738

Heim, Hengelo's Educatief Industrie-Museum, 1993, no. 2

Kleerebezem, H., *'In en om de fabriek', Jeugdherinneringen van D.W. de Monchy (Meneer Wim)*, p. 8-17

Jaarboekje 1994/1995, 13e jaar, St. Historische Kring Vasse Mander Hezingen

Paskamp-van Santen, M., *Jan van Mander*, p. 5

Wullink, H.C.J., *Een 'Vermaerd en beroemt' orgelmaker in Vasse. Orgelgeschiedenis van H. Josefkerk*, p. 11

Booijnk, J.H., *Verandering in de Rooms-Katholieke Keerk in Vass*, p. 23

Wiefker, J.H.R., *Het Erve Ensink onder het kapittel van St. Pieter*, p. 27

Mulder-Essink, A., *Mietje Stroot, een bijzondere vrouw*, p. 39

Paskamp-van Santen, M., *Wie was Dr. Johan Picardt*, p. 61

Oald Hengel, 1994, no. 1

Reynders, H., *De 'Roots' van Hengelo-Ov.*, p. 3-4

Visser, J., *100 jaar Muziekvereniging Concordia*, p. 5-6

Welberg, G.J., *De marke Klein Driene (9)*, p. 7-9

Schwertasek, J., *De straat waarin wij wonen; Deldenerstraat (vervolg)*, p. 12-15

Nijhuis, G.A.B., *De water- en wegverbinding via Woolde*, p. 16-19

Oet de Boerschopn, Vereniging Heemkunde Weerselo, 1994, no. 49

Vrielink, G.W., *De Kloosterhoek*, p. 14-19

Engelbertink, H., *Maarke Rossum, deel 47*, p. 26-28

't Onderschoer, 1994, no. 1, St. Heemkunde Denekamp

Wijgaard, V. v.d., *Hongersnood 1943/1944 (2)*, p. 11-18

Snoeijsink, G. en H. Hofstee, *Café-restaurant Arends Lattrop*, p. 29-34

Herinneringen aan meester Dingeldein, p. 37-42

Asma, H., *Een halve eeuw in de textiel (4)*, p. 43-50

Asma, H., *Paasgebruiken in Lattrop*, p. 51-52

Op de bres, Stichting Behoud Delden, 1994. no. 1

Lohuis, D., *Ditzhuyzen*

Ditzhuyzen, J., *Mest, een historisch probleem*

Stad en Land, 1994, no 1.

Fuldauer, A., *Het Jodenbergje*, p. 15-16

Kraa, G., *Waarom dialect bewaren?*, p. 22-25

Jans, E., *Tekening van Max Liebermann uit Oele*, p. 26-27

Fuldauer, A., *Een andere kant van Jan Jans*, p. 28-29

Twente Genealogisch, Nederlandse genealogische vereniging afd. Twente, 1994, no. 2

Spies, G.E., *Het bevolkingsregister van de buurschap Slagharen 1939*, p. 31-33

Scholten, F.L., *Genealogische informatie uit een kapel en twee vicarieën in Oldenzaal*, p. 33-36

Walhof, F.C., *Verrassende vondsten in een negentiende eeuws doopboek*, p. 37-38

Wel, B. van 't, *Het gemeentearchief van Enschede*, p. 37-38

Weerdt-Betman, Chr. v.d., *Kwartierstaat Leppink*, p. 38-41

Egberink, J.H.J., *Kwartierstaat Egberink*, p. 41-42

Twickelblad, 1994, no. 1.

Hermannussen, M. en A. Schimmelpenninck, *Bewoners kasteelboerderij halen herinneringen op: Over zetbazen, koeiebellens, urenboekjes, voermannen, trekpaarden en fotografen*, p. 3-5

Brunt, A., *Kasteelboerderij kent lange geschiedenis. Het eigen landbouwbedrijf oogstte waardeering*, p. 6-9

Relker, S., *Twickels gerij is om bij weg te dromen*, p. 12-13

Brunt, A. en J. Folkerts., *Feestelijke afronding inventarisatie huisarchief; Inventaris biedt nieuwe mogelijkheden*, p. 15-17

Vereniging heemkunde Ambt Delden, 1994, no. 2

Erve Oude Braamhaar, p. 18-24

Mensink, G. en H., *In de tijd van 1940-1945 en wieders*, p. 26-29

Hoe een bedrijf boerde aan het begin van de 20ste eeuw, p. 30-34

VERSCHEENEN BOEKEN

Schlüter, D., **Met den koorde of door het zwaard**,

Uitg. Twents Gelderse Uitgeverij de Bruyn (Oldenzaal 1994),

ISBN 90 69 30 0675

Prijs f 39,90

Na telefonisch overleg te raadplegen in de bibliotheek van de Oudheidkamer 'Twente'.

Oald Hengel, 1993, no. 6.

Schwertasek, J.J.B., *Notarissen in Hengelo; Geschiedenis van 125 jaar notariaat*, p. 123-126.

Welberg, G.J., *De marke Klein Driene* (8), p. 127-129.

Reynders, H., *1762 Rampjaar*, p. 131.

Schwertasek, J., *De straat waarin wij wonen; Deldenerstraat (vervolg)*, 133-136.

Nijhuis, G.A.B., *De bewoners van het Herseler en de justitie*, p. 137-139.

Oet de Boerschopn, Vereniging Heemkunde Weerselo, 1993, no. 48.

Rorink, R., *Horige, pachter, eigen baas op het erve Freerink in Deuringen*, p. 9-13.

Vondelen-Riekert, A. van, *Leiden in last*, p. 18-19.

Buter, A., *Midwinter anno 1690*, p. 24-31.

Engelbertink, H., *Maarke Rossum, deel 46*, p. 32-35.

't Onderschoer, 1993, no. 4, Stichting Heemkunde Denekamp

Wijgaart, V. van de, *Hongersnood 1943/1944 (1)*, p. 17-22.

Asma, H. *Een halve eeuw in de textiel (3)*, p. 23-28.

Dingeldein, W.H., *Burgerboeken in de stad Nordhorn*, p. 35-38.

Boink, H., *Luchtoorlog boven Denekamp eind 1943*, P. 47-50.

Rijkee, *Dagboek Rijkee voorjaar 1945*, p. 53-58.

Asma, H., *Smokkelaars in boterfabriek van Meijerink*, p. 59 e.v.

Het Rectorshuis, 1994, Stichting Museum voor Heemkunde Almelo

N.N., *Almelo en zijn stadsrechten*, p. 9-11

N.N., *Nader bekeken*, p. 12-15

Wassink, B.J., *Aovendstilte*, p. 16

Lankamp, J., *Een opgraving*, p. 20-23

Dronkers, S.L., *'Benaads' Wassink*, p. 24-31

'n Sliepsteen, Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker, 1993, no. 36.

Nijkamp, L., *Befaamd dirigent in stad en streek; C. Langefeld drukte halve eeuw zijn stempel op het muziekleven*, p. 3-4.

Averesch, G.J.A., *Opgericht in vroegere hotel De Graaf; Enschedese Burger Sociëteit vierde haar 120-jarig bestaan*, p. 5-7.

Nijkamp, L., *Kleine monumenten (3); Romaans doopvont in Grote Kerk stamt uit twaalfde eeuw*, p. 7.

Roding, A., *Treurige vergissing op 22 februari 1944; Enschede voor tweede maal door bombardement geteisterd*, p. 9-10.

Wiegman, T., *Enschede tentoonstellingsstad (slot); Manifestatie 3 x A in 1962 bij herdenking van stadsbrand*, p. 11-15.

Wiegman, T., *Na de Eerste Wereldoorlog; Nederlandse vluchtelingen in barakken aan Deurningerstraat*, p. 16-17.

Nijkamp, L., *Straatnaam als spiegel van historie*, Bultsweg, p. 17.

Uildriks, K.J., *Gevestigd voor de vroegere Veldpoort; Katoenspinners Schophaus versterkten fa. G. Cromhoff*, p. 10-21.

Stad en Land, 1993, no. 4., Twente Akademie

Fuldauer, A., *Graanschepel of hakselbak*, p. 104.

Jans, E., *Glas in lood in Overijssel: Het bewaren waard*, p. 112-114.

Fuldauer, A., *Alte Baukunst zwischen IJssel und Ems*, p. 115-116.

Kers, A., *Nakaarten 2; Rechthoekige coördinatenstelsels op Nederlandse topografische kaarten (deel 1)*, p. 117-120.

Reynders, H., *Volksgeneeskunst blijft ratio verbazen*, p. 121-123.

Jans, E., *Korte historie van de Twentse almanak*, p. 126-127.

Twente Genealogisch, Nederlandse genealogische vereniging afdeling Twente, 1994, no. 1.

Gerritsen, J.H., *What's in a name*, p. 2-3.

Roelofs, J., *Kwartierstaat Kruys*, p. 4-6. *Kwartierstaat Jansen*, p. 6-8.

Lippers, J.G., *Kwartierstaat Walhof*, p. 8-9.

Brilman, H.J. (Frowijn, H.G.), *Kwartierstaat Broekhuis*, p.9-10.

Wissink, A.W.M., *De familienaam "Beune"*, p. 10-12.

Twickelblad, 1993, no. 4.

Hermannusen, M., *Twickel bewoond en bewaard plaatst Twickel in nieuwe context; We bekijken Twickel nu met andere ogen*, p. 14-17.

Koning, J., *Over rekenpenningen, biljetten van een biljoen en schatvondsten; Penningen, munten en bankbiljetten in de verzameling van kasteel Twickel*, p. 18-21.

Rectificatie

In het epigram voor Johan Buursink in 't Inschrien 1994 nr. 1 zijn twee storende fouten geslopen, waarvoor onze excuses aan de lezers en de heer D. Taat.

- 1) Johan Buursink werd geboren op 29 juni 1908 in de gemeente Lonneker.
- 2) Johan las me, bij mijn laatste bezoek aan hem